

I Expressen för i går förklarar Vilhelm Moberg varför han inte deltagit i radions debatt i måndags om rättsäkerheten. Denna förklaring formar sig till ett skarpt angrepp mot den svenska radions ledning. Radion har icke, säger Moberg, velat bereda honom tillfälle att framföra angrepp "mot namngivna myndigheter och personer som är inblandade i de stora rättsaffärer det här gäller". Han slutar sitt uttalande med påståendet att "nu har jag papper på att jag inte heller kan få yttra mig fritt hos de monopolföretag som kontrollerar den svenska radion". Som svar på denna kritik har Radiotjänst ställt till förfogande den brevväxling i ämnet som förekommit mellan företaget och Moberg, och därjämte har radiochefen Olof Rydbeck gjort ett uttalande för Dagens Nyheter. Ett referat av brevväxlingen samt radiochefens uttalande återges på annat ställe i dagens tidning.

I ett hänseende synes den allmänna uppfattning som Moberg företräder i sin kritik av radion ha ganska stort berättigande. Den svenska radion har i det stora hela visat obegenhet att ta upp på en gång starkt aktuella och verkligt brännbara ämnen till debatt. I moraliska, religiösa, utrikespolitiska och många andra frågor har en livlig diskussion ägt rum i anslutning till inträffade händelser utan att denna diskussion kommit fram i radions program. Det är svårt att bedöma om radioledningen på denna punkt besträms av en allmän skygghet inför oroande ämnen, en skygghet som i så hög grad präglar debatten i den svenska riksdagen, eller om mera tillfälliga omständigheter, såsom svårigheten att få lämpliga talare, varit bestämmande. I alla händelser vill man ta fasta på radiochefens uttalande i ett brev till Moberg, enligt vilket man strävar att bevaka aktuellt debattstoff.

I de speciella frågor som det här gäller har emellertid Radiotjänst enligt vår mening i allt väsentligt rätt. Det finns ett starkt drag av kitslighet och rättshaveri i Mobergs brev och uttalanden.

Av brevväxlingen framgår bland annat att Radiotjänst — om på Mobergs eller radions förslag framgår inte klart — med glädje upptagit tanken på en uppläsning av Moberg ur hans nästa roman. Moberg förklarade emellertid i detta sam-

manhang att han inte ville ge en sådan uppläsning med mindre han också finge göra en uppläsning ur sin skrift "Komplotterna". Då Radiotjänst förklarade "att vi inte har möjlighet att låta vårt urval av skönlitterära uppläsningar bli beroende av sådana villkor" svarade Moberg att saken förföll. "Jag kan nämligen icke tillerkänna AB Radiotjänst rätten att ensam avgöra vad jag ur mitt författarskap skall få läsa eller icke läsa för min svenska publik... Det kan alltså numera med flera exempel bevisas att när det gäller debatt i radio om 'rättskydd och medborgerlig integritet' finns det i varje fall en svensk medborgare som är definitivt utestängd." Vad är det för prat? Moberg kan väl inte föreställa sig att var och en som inbjudes att hålla ett föredrag eller en uppläsning i radio därmed också blir berättigad att uppläsa andra saker ur sin produktion. Hur skulle det gå om exempelvis en ledarskribent i en tidning vägrade att uppträda i radio om han inte finge rätt att uppläsa vissa ledande artiklar?

Senare inbjöds Moberg att delta i debatten om rättsäkerheten. Men i detta fall som tidigare anfördes från Radiotjänst att en detaljdebatt om de rättsfall det här gäller inte var möjlig. Radiotjänsts allmänna ståndpunkt i detta hänseende synes vara starkt grundad. Såsom radiochefen i ett brev anmärkte kan inte gärna en kritik av myndigheters och enskilda personers åtgärder framföras i radio utan att vederbörande ges tillfälle att försvara sig; en radiodebatt av detta slag i till exempel Sellings- eller Umansaffärens skulle få en sådan omfattning och vara förenad med sådana svårigheter att den praktiskt knappast låte sig genomföras. Hårtill kommer det betänkliga i att i radion behandla ämnen som gäller enskilda personers rätt och som är under prövning av domstolar och andra organ. Det synes därför inte onaturligt att radion önskade en debatt på ett principiellt plan som i huvudsak höll sig till de allmänna frågorna om rättsäkerheten och inte ingick i detaljer, med angrepp på och försvar av enskilda åtgärder och personer. Moberg besvarade emellertid radions förklaring med att han nu fått papper på att han inte fick yttra sig fritt i radion.

Därmed går Moberg, med allt erkännande av hans energiska och ärliga insatser i rättsfrågorna, uppenbarligen för långt. Vid båda de tillfällen som här omnämnts har Moberg i själva verket begärt privilegier, han har begärt särskilda fördelar som självfallet inte tillkommer eller kan tillkomma andra. Då han inte erhåller dessa privilegier säger han sig vara förfördlad, utestängd och hindrad att yttra sig fritt. Denna hållning är honom ovärdig.

Sverige och atomvapnet

"Krig är en otäck sak, men inte det otäckaste av allt: den murkna och fördärvade moraliska och nationella stämning som inte finner någonting vara värt att strida för är värre... En människa som inte har någonting som hon är mera angelägen om än sin personliga säkerhet är en eländig varelse som inte har någon utsikt till frihet, om hennes frihet inte bevaras av bättre människor än hon själv." Så skrev John Stuart Mill, som ingen torde kunna anklaga för nationalism och krigiskhet, inför defaitistiska stämningar i England för nära hundra år sedan; de stater från vilka han befarade angrepp var den nyupprättade slavstaten i Amerika och den napoleonska diktaturen i Frankrike. Den uppfattning Mill gav uttryck åt är den i Sverige inom alla demokratiska riktningar förhärskande. Hyste vi inte den, borde vi skrota ned vårt försvar och förklara oss redo att kapitulera för den förste som ryter "upp med händerna".

Men till Mills paroll bör läggas en annan reflexion, som kanske mer än någon annan tankegång ligger bakom enigheten om det svenska försvaret. Den utformades med stor klarhet av socialdemokraten Gustaf Steffen — på denna punkt representativ för partiets ledande krets med Branting i spetsen — i en artikel i tidskriften Tiden för mer än fyrtio år sedan. Att avrusta, skrev Steffen, var inte ett medel till krigets bekämpande, inte ens ett medel mot militarismen. Tvärtom: självuppgivelsen skulle leda till att vi blev erövrade och därmed "till det svenska folkets inorganisering genom militärt tvång uti en främmande stats militärväsen... Militärslavet under utländska officerare"; ty det hör till undertryckningen, till slaveriet, att den härskande "kan tvinga mig att slåss i hans tjänst". Det är sanningen i de orden som de erövrade folken, från ester och letter till polacker och ungare, nu får erfara; de är slavsoldater i främmande tjänst med längre värnplikt, hårdare behandling än förr och med kamp mot sina egna idéer, för anskaffande av nya slavar genom nya erövringar som framtidsperspektiv.

Erkänner vi detta, och det är svårt att undvika det med mindre förnuftet avskrivs eller fördunklas, måste vi också erkänna att rustningar, tillräckliga för att åtminstone göra ett framgångsrikt försvar möjligt, är ofrånkomligt nödvändiga. Det duger inte att säga att vi skall försvara oss, men bara en liten smula, bara med dåliga vapen, bara i visshet om att snabbt bli besegrade. Likväl är det i denna tankelättjans och tveksamhetens grop där de svenska statsmakterna just nu

har sin varelse. Regeringen har förklarat att vi under alla omständigheter skall försvara vår frihet, även om vi blott har underlägsna och dåliga vapen, medan våra motståndare har atombomber. Det självklart riktiga militära påpekandet att då kan vi inte försvara oss med någon effekt bestrides inte av någon. Och likväl drar man inte slutsatsen att vi måste skaffa oss bättre vapen. Ja, i stället söker många komma ifrån problemet genom att tala om att dessa nya vapen är ohyggliga — alldeles riktigt, men det är därför de gör vårt nuvarande försvar otillräckligt. Dessa besvärjelseförsök är, för att än en gång citera Steffen, lika meningslösa "som katolikernas processioner och böner, användas som botemedel mot kolera eller jordbävning".

I sin senaste skrift, "Sveriges försvar och atombomben", har överste Alf Meyerhöffer givit ett värdefullt bidrag till debatten genom att i detalj klarlägga varför vi behöver de taktiska atomvapnen som i främsta rummet är avsedda för defensivt bruk. (De som förnekar skillnaden mellan taktiska och andra atomvapen kan likaväl säga att det inte finns någon klar skillnad mellan olika krigsfartyg och att vi därför inte bör ha torpedbåtar när vi inte har slagskepp.) Hr Meyerhöffer kommer inte, kan inte gärna komma, med nya principiella synpunkter, men han diskuteras sakkunnigt och i stort sett försiktigt hur försvaret i skilda hänseenden är helt beroende av att de moderna vapnen blir tillgängliga. Det väsentliga är

det uppenbara och ostridiga att atomvapen är ojämförligt starkare än andra vapen och att man därför inte kan värja sig utan dem, lika litet som ett folk med bågar kunnat stå emot ett folk med bössor eller ett folk utan flyg ett folk med ett starkt flygvapen. Utpressning genom atombombshot kan tvinga oss till kapitulation. Ett isolerat krig mot Sverige kan slå ned oss på några få dagar utan att hjälp utifrån hinner fram eller kan bli effektiv eller alls lämnas; även i det mera antagliga fallet av ett allmänt krig kan vi bli försatta ur stridbart skick innan hjälp kan ges. Stora områden måste omedelbart uppges åt angriparen; redan nu har det ju deklarerats att Stockholm skall utrymmas. Motståndsviljan kan inte bevaras då vi blir halvt vapenlösa i förhållande till fienden. Framför allt: vår svaghet utsätter oss för större risker än andra, vår utsikt att undgå krig blir mindre.

Allt detta är obestridligt, och ingen har såvitt bekant sagt emot det (kritiken flyr till allmänna uttalanden om atomkrigets fruktansvärda verkningar). Att statsmakterna och partierna tvekar har många skäl: taktiska beräkningar, inte minst inför valen, och härmed följande lurpassning, oro för att insikten om atombombens nödvändighet skall göra det svårare att hävda neutralismen, den vilja att blunda för obehagliga problem som ingår i skickliga politikernas utrustning. Trots allt måste man hoppas att verklig-hetsinnet skall segra. Under de senaste tio åren har dock en rad undvikande floskler saktat letts ut ur debatten: talet om att atombomberna är rätt ofarliga, länge infanterigeneralernas friska metod att förneka det påtagliga, talet om att bra karlar reder sig själv och mycket annat. Det är svårt att tro att önsketänkandet, rädslan för att ta ståndpunkt, den avskiltiga okunnigheten och den oskyldiga dumheten i denna debatt skall ta hem spelet.

14/7

Det japanska valet

Överhuset i Japan är klart demokratiskt sammansatt, men församlingen väljes på sex år med successiv förnyelse vart tredje år, medan representanthuset utses på fyra år, och medlemsantalet är endast 250 mot representanthusets 467. Då överhuset i huvudsak har mindre makt än representanthuset, brukar överhusvalen inte tilldra sig så stort intresse. Vid de nyss hållna valen av halva antalet medlemmar i överhuset har emellertid en speciell situation förelegat. Regeringen och dess liberaldemokratiska eller om man så vill konservativa majoritet arbetar för en revision av författningen. I första rummet gäller det att avskaffa eller uppluckra de konstitutionella bestämmelser som tar avstånd från all japansk upprustning; vidare vill man öka kejsarens makt eller åtminstone karaktärisera hans ställning i mera monarkistiska och traditionella ordalag, och även en del andra förändringar har diskuterats. För författningsrevision behövs emellertid beslut av båda kamrarna med två tredjedelars majoritet av alla medlemmarna (inte bara av de vid beslutet närvarande). Det är osäkert om regeringen har en sådan majoritet i representanthuset, och därför har man framlagt ett vallagsförslag som anses öka regeringspartiets möjligheter. Vad det övre huset beträffar har läget också varit oklart, men regeringen torde ha räknat på att genom de nu

hållna valen få den önskade kvalificerade majoriteten.

Valet har emellertid gått i motsatt riktning. Regeringspartiet har visserligen förlorat endast 3 mandat, men socialisterna har vunnit 13 mandat på bekostnad av ett parti som står regeringen nära, och kommunisterna har likaledes gått framåt, från 1 till 2 mandat. Följden härav är att regeringen inte lär kunna påräkna mer än 150—160 röster för en författningsrevision, och en sådan under de närmaste tre åren måste alltså anses utesluten. Detta innebär dock inte att varje upprustning blir omöjlig. Japan har redan under de senaste åren i realiteten byggt upp ett försvar med en armé som beräknas omfatta 120 000—130 000 män; den militära organisationen har emellertid med tanke på författningen betecknats som en polis eller milis. Att i viss utsträckning fortsätta på samma väg är säkerligen möjligt, men att genomföra allmän värnplik eller över huvud upprättandet av en mera betydande försvarsmakt lär inte vara tänkbart utan en författningsändring. Det är också möjligt att valnederlaget kommer att leda till sprickor inom regeringspartiet, som i realiteten utgör en koalition, bildad 1955, av två tidigare separata partier. Premiärministern, som är gammal och allmänt anses svag och vacklande, är sannolikt inte mannen att sammanhålla de konservativa i det nya och svårare läget.